

השיפוי שמציע תאגיד ת.מ.י.ר דחוק מלכסות את ייקור משק הפסולת העירוני באדיבות קוללה פתוחות מחזור

דרך שינוי והכפלה של מערכי האצירה ופינוי הפסולת ועד להקמת מערכי מיון ומחזור בתחנות המעבר ובמתקני הקצה. מטבע הדברים, השגת יעדי החוק מחייבת שינוי הרגלים בקרב הציבור, שיתוף פעולה הדוק ומאוזן בין היצרנים והמשווקים באמצעות תאגיד ת.מ.י.ר לבין הרשויות המקומיות, ומעורבות צמודה של המשרד להגנת הסביבה ביישום החוק. כשנה לאחר כניסת החוק לתוקפו, נפתחו פערים (צפויים למדי) בין האידיאל שבחוק לבין המציאות בשטח. אמנה להלן את עיקר הסיבות לפערים אלה:

הסכם ההתקשרות - על פי החוק, ההתקשרות החוזית שבין הרשות המקומית לבין תאגיד הארזות המאושר - ת.מ.י.ר - תיעשה על פי 'הסכם לדוגמה', שאושר על-ידי השר להגנת הסביבה. מבחינת השלטון המקומי, ההסכם שאושר מקפח את הרשויות המקומיות, ולדעתי אף סותר את כוונת המחוקק. החוק מעניק סמכויות רחבות לרשויות לקבוע את ההסדרים להפרדת פסולת הארזות. לעומת זאת, ההסכם מנוסח כך ששיקול הדעת להסדר "הראוי" נקבע על-ידי התאגיד, וכולל מבחר מצומצם של חלופות. לדוגמה, אם רשות מקומית מחליטה על הפרדה במקור של שלושה זרמים, יבש/רטוב/ארזות, הרי שעל פי ההסכם, התאגיד רשאי לקבוע את סוג הארזות שייאספו בפח הארזות, והוא נושא בעלויות של זרם זה בלבד. כלומר, עלות הטיפול ביתר הארזות המושלכות לפח היבש מוטלת על הרשות המקומית.

קשיי הרשויות המקומיות ביישום חוק הארזות

גיל ליבנה^{1,2}

¹ יו"ר ועדת איכות הסביבה בשלטון המקומי
² ראש המועצה המקומית שוהם
gill@shoham.muni.il

חקיקת חוק הארזות היא מהלך בעל חזון, שיש לו היבטים סביבתיים, כלכליים וחברתיים. החוק, המבוסס על המסגרת הנורמטיבית - 'אחריות יצרן מורחבת', מטיל על היצרנים ועל המשווקים את האחריות למימון של הטיפול בפסולת הארזות שיצרו ושיווקו ושל מחזוריה, כמו בשאר אומות העולם המערבי. השלטון המקומי תמך ביוזמת החקיקה לכל אורך הדרך, ובירך את השר להגנת הסביבה, ח"כ גלעד ארדן, על הצלחתו באישור החוק. החוק יוצר יחסים כלכליים ותפעוליים חדשים בין כלל הגורמים המעורבים: הרשויות המקומיות, היצרנים והמשווקים, מפעילי תחנות המעבר ומתקני הקצה והמשרד להגנת הסביבה. עבור הרשויות המקומיות מדובר במהפכה של ממש בתהליכי הטיפול בפסולת הביתית: החל מהפרדה במקור במשקי הבית,

- לסיכום, יישום מוצלח של החוק מחייב השגת מספר תנאים בסיסיים:
- א. תקצוב כלל הרשויות המקומיות על-ידי קרן הניקיון או על-ידי מקור ממשלתי אחר, לצורך מימון של הקמת תשתיות ההפרדה במקור ושל פעולות חינוך והסברה. על קרן הניקיון לממן את הכנסותיה העתידיות והמובטחות מהיטל ההטמנה לצורך קידום המימון הדרוש בכלל הרשויות.
 - ב. חיוב תאגיד ת.מ.י.ר לשפות את הרשויות המקומיות כמתחייב מאחריותו בחוק, כדלקמן: במקטע הפנים-עירוני – תשלום עבור הוצאות האצירה ופינוי פסולת האריזות המחושב לפי נפחן היחסי בזרם היבש; במקטע החוץ-עירוני (תחנות המעבר) – תשלום מלוא ההוצאה העודפת בגין תהליכי המיון וחילוץ האריזות מכלל הפסולת בזרם היבש.
 - ג. הקצאת משאבים ויחזמה ממשלתית לתכנון ולהקמה של תחנות מעבר ממיננות בפריסה ארצית ולשדרוג מערכי המיון באלה הקיימות.
 - ד. מעל לכול – חינוך הציבור ויצרני האריזות למשק אריזות בר-קיימא.

מקורות

- [1] גיל יולזר. 2011. המהלך המשולב של המשרד להגנת הסביבה לטיפול בפסולת: בחינת משמעויות תקציביות לרשויות המקומיות. עבור מרכז השלטון המקומי. www.masham.org.il/NewsPaperKey/Documents/meshulav%20ver4.pdf. נצפה ב-3 במאי 2012.

הלכה למעשה הולכת ומתגבשת מציאות של "אחריות יצרן מצומצמת" החלה רק על אריזות בנות-מחזור, שהטיפול בהן כדאי לתאגיד מבחינה כלכלית.

ייקור משק הפסולת העירוני – במהלך מעשה החקיקה הצהירו גורמי המשרד להגנת הסביבה שחוק האריזות עתיד לחסוך לקופת הרשויות המקומיות כסף רב, באמצעות המימון שיזכו לקבל מהיצרנים עבור הטיפול באריזות. בפועל, תהליך חילוץ האריזות מתוך כלל הפסולת הביטית מחייב את הרשויות המקומיות ליצור מערכי נפרדים וכפולים של אצירה ופינוי, ונוסף על כך – לממן את המיון של כלל הפסולת היבשה בתחנות המעבר. תהליכים אלה מובילים לייקור משק הפסולת העירוני בכ-30% בממוצע [1]. השיפוי שמציע תאגיד ת.מ.י.ר, מחושב לפי טון אריזות לאחר מיון בתחנות המעבר, ולא לפי נפח פסולת האריזות כפי שנמדד במקטע הפנים עירוני, והוא רחוק מלכסות את תוספת ההוצאה לרשויות בגין יישום החוק. לכן לא בכדי, כשנה לאחר כניסת החוק לתוקפו, רק מספר רשויות בודדות התקשרו עם התאגיד.

לוחות זמנים – היצרנים מחויבים בעמידה ביעדים המתפרסים על פני מספר שנים, ואילו הרשויות המקומיות מחויבות בקביעת הסדרים ובחתימה על הסכמים מיומה הראשון של כניסת החוק לתוקף. משמעות הדבר היא חיוב הרשויות המקומיות בהשקעה ראשונית, הכוללת בינוי, אצירה, שינוי מערך הפינוי, חינוך הסברה ואכיפה – כל זאת ללא מקור תמיכה מלא לאותה השקעה ובתנאי אי-ודאות גדולים.

תעשייה ממאדים, רשויות מקומיות מנוגה, תעשיית מחזור מצדק וציבור משבתאי

מיכל איתן

יועצת לאסטרטגיות קיימות
mi.eitan@gmail.com

ברב-המכר הפופולרי של ג'ון גריי, "גברים ממאדים ונשים מנוגה", טוען גריי כי ההבדל העצום בין גברים לנשים ובעיות התקשורת ביניהם נובעים מהעובדה כי כל אחד מהמינים הגיע מעולמות שונים, ולכן לעתים בן מין אחד איננו מבין מדוע בן המין השני אינו מגיב כמוהו לסיטואציות שונות. לשיטתו של הספר – הבדלי ה"שפות" הם שעומדים בבסיס רבות מהמחלוקות ומאי-ההבנות. המשרד להגנת הסביבה הציב בשנים האחרונות את נושא הטיפול בפסולת כאחד מהתחומים המרכזיים על סדר היום

שלו, וזאת לאור התחזית על פיה בשנת 2020 צפויות המטמנות הקיימות בישראל להתמלא עד אפס מקום. חוק האריזות הוא אחד המכשירים העיקריים שיצר המשרד כדי להסדיר את תהליכי העבודה של היצרנים והיבואנים האחראים להכנסת האריזות (שהופכות מהר מאד לפסולת) לשוק. לצורך קידום הנושא יצר המשרד מגוון של כלים ומכשירים שייתנו תמריצים לרוב בעלי העניין הקשורים לתחום האשפה ויתגמלו אותם:

- א. החוק מטיל חובות תשלום, מסים ואפילו אחריות פלילית על נושאי משרה בקרב היצרנים והיבואנים שלא ימלאו אחר הוראות החוק.
- ב. את הרשויות המקומיות, האמונות על איסוף הפסולת, מבקש המשרד לעודד על-ידי ייקור דמי ההטמנה ויצירת תמריצים לכליים חיוביים, כמו מענקים שונים, שאמורים להביא להתגייסות הרשויות למאמץ הפרדת פסולת וליצירת מערך איסוף נפרד ויקר לפסולת רטובה ויבשה.
- ג. מנגנוני השוק החופשי וההזדמנויות הכלכליות אמורים לגרום לכניסתם של גורמים בשוק הפרטי שיזהו את ההזדמנויות